

ВІДОБРАЖЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ ЗА ВИРАЗОМ ОБЛИЧЧЯ

Василь ВАСИЛЮК, Віктор ВАСИЛЮК

Copyright © 2010

Постановка проблеми. Із найдавніших часів люди прагнули за зовнішнім виглядом і діями людини визначити її характер та здібності. Окремі дослідники мали намір навіть “читати” думки співбесідника [1; 2]. Але керівники установ донині недооцінюють важливість уміння “читати” і розуміти людську психіку, причому не тільки у виробництві, а й в особистому житті [3; 4].

Матеріали і методи обстеження. Всього обстежено 1122 особи різного віку (від 20 до 45 років), у тому числі чоловіків – 464 особи, жінок – 658. Обстежені були різних професій і різного достатку. При цьому нами використана шкала морфологічних ознак у проекції на психологічні особливості обстежених [5].

Предметне поле обстежень. Нами враховано стать, вік, конституцію (тип будови тіла), конфігурацію голови, особливості осанки, ходи, жестів, форми рук та пальців. До одержаних даних долучено дані спостереження, об’єктивність, критичність, духовність, компетентність кожного обстежуваного. Особливу увагу приділено виразу обличчя, формі чола, носа, брів, губ, наявності на чолі зморщок, їх довжини та взаєморозташування.

Визначення: лице є передній відділ голови людини, який обмежений зверху краєм волосяного покриву голови, знизу – кутами і нижнім краєм нижньої щелепи, з боків – краями віток нижньої щелепи та основою вушних раковин. На лиці локалізуються початкові ланки органів відчуття – аналізаторів – зорових (очі), слухових (вуха), нюху (ніс), а також починаються повітряноносні шляхи, які забезпечують дихання. Ротовий отвір відкриває травний канал [3]

Анатомічний субстрат міміки розкривається при вивченні анатомії м’язів та їх нервових зв’язків. Порушення будови мімічних м’язів або ушкодження їх нервів викликає спотворену міміку.

На **рис.** наводимо топографію м’язів лица. В літературі описана Парижська анатомічна

номенклатура (ПАН). Для зіставлення з анатомічною номенклатурою проф. Воробйова наводимо в **таблиці 1** “Анатомічне означення мімічних м’язів та їх функціональне визначення”.

Обговорення результатів. Відображення рис характеру особистості за виразом обличчя та її психологічні особливості наведені в **таблиці 2**.

Зв’язок рис характеру особистості із виразом обличчя одержані за методикою, запропонованою В.І. Куликовим та С.В. Овдеєм. Дослідження проведені у 1965–2009 роках (м. Чернівці, Тернопіль, Москва, Новосибірськ, вибірка 1122 осіб).

Форма обличчя. Його прямокутна форма наявна у людей діловитих, енергійних, рішучих; трапецієподібна – в осіб з високорозвиненим інтелектом. Інколи останні є слабкої волі. Кругле обличчя – це ознака повної відсутності “пустих” слів; тоді як квадратне – вміння постояти за себе. Останнім властиві впертість і настирливість у досягненні мети. Людина з трикутним обличчям здатна на високі почуття, хоча часто замкнута у собі. До того ж ці люди хитрі, заздрісні.

Чоло. Якщо верхня сторона трикутника широка, то це – ознака вірного друга, людини практичної і ділової, котра більше цікавиться службовими справами, ніж домом і сім’єю. Натомість вузька верхня сторона трикутника вказує на можливі сімейні негаразди. Кругле чоло демонструє незалежний характер. Ламана лінія чола, імовірно, фіксує важке дитинство.

Ніс. Довгий ніс характерний для консервативної та гордої людини, якій притаманні творчі здібності. У людей зі згорбленим носом наявна чванливість, а тому в них з підлеглими погані взаємостосунки. Кінчик носа у формі краплі означає успіх у справах. Ніс як в орла – ознака нестійкої, мстивої людини. Курносий ніс символізує погане здоров’я, тоді як дуже курносий – спокій і безтурботність завтрашнього дня.

Зморшки. Короткі, з неправильними окресленнями – ознака німецького здоров’я. Ви-

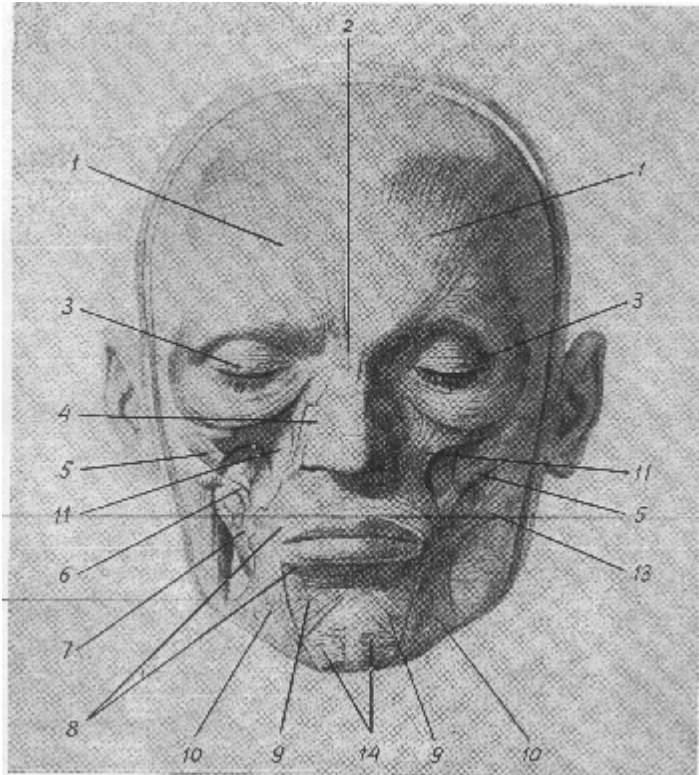

Рис.
Мімічні м'язи:

- 1 — головний м'яз,
- 2 — м'яз гордівців,
- 3 — круговий м'яз ока,
- 4 — носовий м'яз,
- 5 — скуловий м'яз (перерізаний),
- 6 — вивідна протока
навколоушньої слинної
залози і жировий комок,
- 7 — щоковий м'яз,
- 8 — круговий м'яз рота,
- 9 — м'яз, який опускає кут рота,
- 11 — кликовий м'яз і м'яз, який
піднімає верхню губу,
- 13 — м'яз сміху,
- 14 — підбородковий м'яз.

ражена зморшка поперек чола – везіння. Дві або три поперечні зморшки, що підкреслені пересічною чи вертикальною зморшкою, спостерігаються в успішних людей. Наявність зморшок різної форми – ознака довголіття і слави. Дві короткі й глибокі зморшки між бровами притаманні людям з філософським складом мислення, талановитим адміністраторам. Глибокі складки, які спускаються від ніздрів до губ, – символ довгого життя і великих успіхів.

Брови. Брови, які піднімаються до центра чола – ознака багатого уяви. Брови, які підняті вверх трикутником, – це показник сильного характеру. Такі люди легко втілюють ідеї у справи. У людей з бровами в одну лінію останні символізують неспокійне життя в молодості. Ідеальні брови – довгі, широкі, густі, що приємно обрамлюють очі, – це ознаки дуже розумної людини. Маленькі, безформенні брови наявні у неврівноважених людей.

Губи. Коли верхня губа подається вперед, то людина схильна до швидкої зміни почуттів. Якщо верхня губа зовсім прикриває нижню, то це означає, що людина впевнена у собі. Нижня губа, що виступає, свідчить про егоїстичний характер. Такі люди здебільшого нещасливі у сімейному житті. Особи, в яких губи “складені бантиком”, – активні, здатні швидко розв'язувати службові і власні проблеми.

Натомість у людини з витягнутими губами службові справи погано вирішуються, їх часто і легко обманюють.

Міміку можна і використовують як одну із цінних діагностичних ознак. На це звертали увагу ще лікарі стародавньої Греції, зокрема Гіппократ [1; 3; 5]. Мовиться не тільки про діагностику захворювань нервової системи, за яких виникають різні форми дисмімії або амімії, а й унаслідок ушкодження зорового горба, полосатого тіла, ядер черепномозгових нервів.

Важливо враховувати міміку, загальний вираз обличчя і при багатьох інших хворобах, патологічних станах, а також і психічно здорових людей. Російський анатом В.П. Воробйов [3] писав, що “ціла низка захворювань внутрішніх органів зумовлює появу досить своєрідних мімік, тому лікар, вивчаючи міміку, намагається з'ясувати стан здоров'я обстежуваного” [2; 3; 4]. Отож міміка хворих вказує на фізичні недуги та актуальні психічні переживання.

Вираз обличчя як об'єкт дослідження із давних часів становить інтерес для багатьох спеціалістів. Антропологи вивчають расові ознаки обличчя. Ембріологи розкрили етапи його формування. Художники були перші і з тих дослідників, яких надихала емоційна виразність обличчя. Професійні психологи вміють “читати” його вираз.

Таблиця 1

Анатомічне означення м'язів та їх функціональне визначення

Сучасна назва м'язів за паризькою анатомічною номенклатурою	Функціональне призначення
1. Чолове черевце затилочно-чолового м'яза	Увага
2. М'яз, який зморщує брови	Мислення
3. Круговий м'яз ока	Верхня половина орбітальної частини
а) орбітальна частина	– зосередження
б) повікова частина	Нижня половина – задоволення
в) слізна частина	М'яз повіки доповнює м'яз, який скорочується при плачі і виразі презирства
4. Підбрівний м'яз	Плач
Скуловий великий м'яз	Горе
Скуловий малий м'яз	Помірний плач
М'яз, який піднімає кут рота	Радість
Круговий м'яз рота	Розчуленість
М'яз, який опускає кут рота	Іронія
М'яз, який опускає нижню губу	Додатковий м'яз іронії та агресії
М'яз, який піднімає верхню губу	Наказ
Підіймач верхньої повіки	Страждання
Носовий м'яз	Відкидання, заперечення
Щічний м'яз	Жадність
Платизма	Страх, жах, гнів

Фізіогномісти писали, що риси лица та особливості його будови вказують на певний тип людей і тому за обличчям визначають характер, інтелект та обдарованість людини.

У зовнішності лица людини підсвідома міміка стримується і гальмується. В окремих випадках вона підпорядкована функціям кори великих півкуль головного мозку. Міміка визначає певну конфігурацію отворів, форму губів, ніздрів, положення повік, напрямок і глибину природних складок на лиці, а також набутих у процесі життя додаткових борозен і морщин.

В людини у зв'язку з високою диференціацією головного мозку переважним виразником фізичних і психічних процесів є мімічні м'язи.

Стан тонусу м'язів впливає на положення очних і ротових щілин, на ступінь виразності складок у кожній даний момент. Результати взаємодії цих двох протилежних початків і позначаються на виразі лица. Особливості міміки у зв'язку з плинними емоційними станами і фізичними спробами (переживаннями) лице відображає головний мотив, розшифровка якого становить завдання лікарів, психологів, художників.

Для вивчення анатомії лица потрібно знати точні параметри його пропорцій. Для анатомічного вивчення міміки потрібна нова детальна інформація, що стосується положення рухомих частин, стану м'язових тканин, характеру погляду, контурованості, в цілому і окремих його елементів. Водночас анатомічне вивчення міміки неподільне від фізіологічного його вивчення і психічного стану людини.

В міміці здорової і хворої людини беруть участь одні і ті ж м'язи, одні і ті ж координаційні центри головного мозку. Психічні стани людини супроводжуються макро- і мікромоторними реакціями, тому мімічна мускулатура найвищою мірою зберегла здатність віддзеркалювати ці психічні стани.

У здорових людей природні мімічні реакції часто змінені із-за умов і під впливом виховання. На лиці хворих людей фізичний стан і психічні реакції виявляються у міміці в натуральному, безпосередньому вигляді, тому емоційний інтелектуальний світ хворого, його фізичний стан можна "читати" за лицем із великим ступенем достовірності.

Кожний мімічний порух лица можна розкласти на компоненти, під якими слід розуміти скорочення або розслаблення окремих мімічних і жувальних м'язів. Мускулатура лица, так само лицевий скелет, форма і розміри носа, очної і ротової щілин, як і індивідуальні різні, становлять специфічні форми проявів нервово-м'язових актів. У такий спосіб можуть бути встановлені і типові риси лица у різних людей, які хворіють однією і тією ж хворобою. Це пояснюється тим, що хвороба створює певну надбудову підкоркових ядер, які керують мімікою, пригнічують звичні умовно-рефлекторні мімічні рухи.

Підкіркові ядра у людини зберігають значення центрів інстинктивних та емоційних реакцій. Тісний зв'язок їх з іннервацією мімічних м'язів дозволяє керувати такими ре-

Таблиця 2

Залежність психологічних особливостей особистості від морфологічних ознак

Морфологічна ознака	Кількість обстежених (n)	Психологічні особливості особистості
Високий череп	18	Емоційна відповідальність, шизотимія
Широкий череп	22	Циклотимія, м'якість, життєва мудрість
Плоске обличчя	17	Циклотимія, оптимізм, емоційна незрілість
П'ятикутне обличчя	23	Безвідповідальність
Прямокутне обличчя	24	Емоційна зрілість, стриманість, розсудливість, раціоналізм
Прямий кут челюсті	16	Стресостійкість, емоційна стабільність, екстраверсія
Виступаючі скули	15	Товариськість, емоційна незрілість, циклотимія, зниження цілісності сприйняття, динамічна нестійкість
Впалі щоки	25	Емоційна зрілість, мужність, динамічна стійкість, структура поверхні, яка погано сприймається
Ямочки сміху	18	Конфліктність, азартність, схильність до ризику, екстраверсія
Темне волосся	22	Заспокійливість, довіра, розслаблення, урівноваження
Веснянки	22	Зниження соціальної адаптації, шизотимія
Високе чоло	18	Особистість, цілісне сприйняття, шизоїдність
Прямокутне чоло	17	Розсудливість, потяг до розумової діяльності
Вертикальне чоло	23	Фантазування, педантичність, закачування
Випуклі надбрівні дуги	15	Мужність, сила, перевага змісту над формою
Дугоподібні брови	25	Емоційність, ефективність, добре сприйняття структури поверхні
Широке міжбрів'я	16	Циклотимія, зниження самоконтролю, демонстративність
Широкі брови	24	Негібнобільність, епілептоїдність, інтроверсія
Випуклі очі	23	Жіночність, екзальтованість, циклотимія, терпимість, захворювання щитовидної залози
Великі очі	17	Жіночність, циклотимія, емоційність
Світлі очі	18	Гіпнобільність, незалежність, лень, тривожність
Довгі вії	24	Емоційність, зниження самоконтролю, недисциплінованість
Великий ніс	16	Конфліктність, шизотимія, мужність
Широкий ніс	14	Не імпульсивність, не музикальність, довірливість, соціобільність
Курносий ніс	16	Оптимізм, довіра, зниження самоконтролю, потяг до спілкування
Ніс із горбинкою	13	Самоконтроль, несоціабельність, погана зорова пам'ять, зниження інтелекту
Опущений кінчик носа	27	Нечесність, хитрість, імпульсивність, музикальність, об'ємне сприйняття, шизоїдність
Гострий кінчик носа	16	Нечесність, музикальність, самоконтроль, істероїдність
Видна носова перетинка	12	Уникання фізичного навантаження, безпечність, оптимізм
Широке перенісся	17	Високі домагання, залежність, заспокійливість
Глибоке перенісся	13	Мужність, залежність, посилення сили кісті, працелюбність, шизотимія
Великий рот	26	Добрий сім'янин, потяг до матеріального забезпечення, лінощі, зневага до розумової праці
Широкі губи	14	Недисциплінованість, флегматизм, демонстративність, лінощі
Виступ верхньої губи	28	Діловитість, правдивість, довіра, зниження соціальної адаптивності
Опущення кутика рота	12	Динамічна нестійкість та емоційна незрілість
Великі верхні різці	27	Щирість, потяг до матеріального забезпечення
Розщелина між верхньосерединними різцями	13	Конфліктність, потяг до інтересної роботи, інтерес до освіти, тривога, зниження соціальної адаптованості
Скошене підборіддя	11	Неправдивість, зниження працелюбства, зневаги діловими успіхами
Високе підборіддя	19	Відповідальність, дисциплінованість, щирість, любов до праці
Широке підборіддя	12	Мужність, неефективність, зниження фантазії, ефективність у справах
Подвійне підборіддя	18	Емоційна незрілість, циклотимія, жіночість, високий інтелект
Наявність ямочки на підборіддю	13	Неефективність, інтерес до роботи і ділової ефективності
Великі вуха	17	Мужність, залежність, миролюбність, посилення сили кісті
Відтопирені вуха	16	Мужність, шизотимія, динамічна стійкість, емоційна зрілість
Звисаюча мочка вуха	14	Істероїдність, комфортність, самозбереження, зниження інтересу до ділової ефективності
Трикутна мочка вуха	13	Емоційна зрілість, перевага змісту над формою
Коротка шия	17	Спокій, розслабленість, параноальність
Виступаючий кадик	16	Мужність, зниження фантазії, виражена сила кісті
Великий козелок	14	Самостійність, зниження фантазії, неемоційність, посилення сили кісті
Трикутний козелок	26	Високий інтелект, упертий, неакуратний
Глибокі складки крил носа	18	Акуратність, любов до знань, аутичність
Виступ проти завитка вуха	22	Високий інтелект, динамічність, домінування неакуратності
Скручений завиток	21	Щирість, неагресивність, зниження до ділової ефективності
Прогнатизм	19	Напористість, конфліктність, екстраверсія, неправдивість

акціями, як радість, горе, лють, переляк тощо. При ушкодженні підкіркових вузлів (наприклад, при енцефаліті) відмічається амімія, мімічні м'язи не скорочуються, їх тонус знижується, лице хворого стає маскоподібним.

Отже, оцінюємо значення міміки як чинника розкриття особистості. Для лікаря лице хворого є вікном у його внутрішній світ (фізичний і психічний стани). Загалом природна міміка – реальна, об'єктивна, тобто така, яку можна розпізнати.

Лице – це не фотографія (не застиглий портрет), а активна мінлива форма. Ось чому її інформативна цінність визначається гармонією лица. Емоційна сфера людини також відлунюється на обличчі.

Відображення внутрішнього стану людини є її діяльністю, у якій синтезу підлягають розум та емоції. Протистояння між почуттями і розумом, між мозком і серцем постійно відображаються на лиці.

Перспектива. Важливий подальший пошук типових мімічних ознак у людей різних темпераментів. Успіх може бути досягнутий на шляху наукової ідентифікації типів людей і з допомогою точної графіки та кількісної реєстрації всіх параметрів лица.

ВИСНОВКИ

1. Візуальна психодіагностика, крім загальнокультурного значення, має і прикладний характер, скажімо, закономірно є частиною психології кадрового менеджменту.

2. Результати наших спостережень можна використати для вивчення окремих особистостей при прийомі на роботу.

3. Вивчення психодіагностики корисне не тільки для психологів, педагогів, косметологів, гримерів, артистів, художників, а й для кожного із батьків і всіх тих людей, які причетні до виховання дітей, студентів, підлеглих працівників.

1. Куликов В. Индивидуальный тест "Словесный портрет". – Владивосток, 1988. – 276 с.

2. Куприянов В.В., Сухаревский Л.М., Новинский Г.Д. Лицо больного. Атлас. – М.: Медгиз, 1972. – 108 с.

3. Куприянов В.В. Лицо человека. – М.: Медгиз, 1988. – 272 с.

4. Ньюренберг Д., Калеро Г. Как читать человека словно книгу: Пер. с англ. – М., 1988. – 362 с.

5. Щёкин Г. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешности и поведению: Учеб.-метод. пособие. – 2-е изд., испр. – К.: МАУП, 2001. – 616 с.

АНОТАЦІЯ

Василюк Василь Миколайович, Василюк Віктор Васильович.

Відображення рис характеру особистості за виразом обличчя.

У статті на засадах психодіагностики стосовно найповнішого пізнання рис характеру особистості різнобічно висвітлено, що лице – це активна постійно змінна форма та її інформативна повнота визначається гармонійністю рис обличчя. Емоційна сфера людини також невіддільна від неї як і свідомість. Відображенням внутрішнього стану людини є її діяльність, синтез розуму та емоцій. Протиборство між почуттями і розумом, між мозком і серцем (станом гармонії залоз внутрішньої секреції) постійно виражається на обличчі людини.

АННОТАЦИЯ

Василюк Василий Николаевич, Василюк Виктор Васильевич.

Отображение черт характера личности по выражению лица.

В статье на основании психодиагностики наиболее полного познания черт характера личности всесторонне описано, что лицо – это активная постоянно меняющаяся форма и её информационная ценность определяется гармонией черт лица. Эмоциональная сфера человека также неотделима от неё как и сознание. Отображением внутреннего состояния человека является его деятельность, синтез разума и эмоций. Противоборство между чувствами и разумом, между мозгом и сердцем (состоянием гармонии желез внутренней секреции) постоянно отображается на человеческом лице.

ANNOTATION

Vasyliuk Vasyl, Vasyliuk Viktor.

Reflection of Personal Characteristics from the Face Expression.

In the article on the basis of psychodiagnostics concerning the thorough comprehension of character traits of a personality it has been fully brought to light that the face is an active constantly changing form and its informative completeness is defined by the harmony of facial features. Emotional sphere and consciousness are inalienable from a person. Activity of a person is a reflection of his inner state, synthesis of brain and emotions. Struggle between emotions and mind, between brain and heart (state of harmony of glands of internal secretion) are always reflected on the human's face.

Надійшла до редакції 5.10.2009.